

Роз'яснення щодо застосування норм Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 № 333, у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 № 490

Крок 1. Особи, що прихистили внутрішньо переміщених осіб та мають право на отримання компенсації витрат

Компенсацію можуть отримати громадянам України віком від 18 років, які є власниками житла (І), або їх представникам (ІІ), наймачам (орендарям) житла державної або комунальної власності (ІІІ), спадкоємцям, які прийняли спадщину (ІV) і безоплатно розміщували внутрішньо переміщених осіб, крім членів своєї сім'ї (V), у розумінні Сімейного кодексу України, (далі - особи, що розмістили внутрішньо переміщених осіб), для покриття понесених ними витрат, пов'язаних з розміщенням внутрішньо переміщених осіб.

І - Власники/співвласники жилих приміщень

Відповідно до статті 328 Цивільного кодексу України **право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів (приватизація, міна, купівля-продаж, дарування, спадкування та ін.).**

Частиною першою статті 182 Цивільного кодексу України встановлено, що **право власності та інші речові права на нерухомі речі, обтяження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації.**

Право власності на нерухомість виникає в особи з моменту реєстрації такого права, яка проводиться уповноваженими на те суб'єктами відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» (далі – Закон) **шляхом внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (далі – Державний реєстр прав).**

Згідно з вказаним Законом (стаття 3) **речові права на нерухоме майно та їх обтяження, що виникли до 1 січня 2013 року, визнаються дійсними за наявності однієї з таких умов:**

1) реєстрація таких прав була проведена відповідно до законодавства, що діяло на момент їх виникнення;

2) на момент виникнення таких прав діяло законодавство, що не передбачало їх обов'язкової реєстрації.

Будь-які дії особи, спрямовані на набуття, зміну або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, що підлягають державній реєстрації відповідно до цього Закону, можуть вчинятися, якщо речові права на таке майно зареєстроване згідно із вимогами цього Закону, крім випадків, коли речові права на нерухоме майно, що виникли до 1 січня 2013 року, визнаються дійсними згідно з частиною третьою цієї статті, та у випадках, визначених статтею 28 цього Закону.

Отже, підтвердженням права власності є витяг Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, крім випадку набуття права власності до 1 січня 2013 року.

Для випадку набуття права власності до 1 січня 2013 року до інших документів, які встановлюють права на володіння нерухомістю відносяться:

договори, на підставі, яких набувається право власності (купівлі-продажу, дарування, міни);

свідоцтво про право власності, видане органом приватизації наймачам житлових приміщень у державному та комунальному житловому фонді;

свідоцтво про право власності на нерухоме майно, видане органом місцевого самоврядування або місцевою державною адміністрацією;

свідоцтво про право на спадщину;

свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя;

судове рішення, що набрало законної сили, щодо набуття права власності на нерухоме майно;

інші документи, що відповідно до законодавства підтверджують набуття права власності на нерухоме майно, у т.ч. інформація з погосподарських книг.

II - Представники власників жилих приміщень

Поняття та підстави представництва визначені Цивільним кодексом України (далі - Кодекс).

Відповідно до статті 237 Кодексу представництвом є правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

Зокрема, передбачено поняття представництва за законом та представництва за довіреністю.

Представництво за законом (стаття 242 Кодексу):

батьки (усиновлювачі) є законними представниками своїх малолітніх та неповнолітніх дітей;

опікун є законним представником малолітньої особи та фізичної особи, визнаної недієздатною;

законним представником у випадках, встановлених законом, може бути інша особа.

Згідно зі статтею 244 Кодексу представництво, яке ґрунтується на договорі, може здійснюватися за довіреністю.

Довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Довіреності з питання вчинення дій щодо отримання компенсації, передбаченої пКМУ № 333, потребують нотаріального посвідчення.

Звертаємо увагу, що пунктом 1 Загальних правил посвідчення заповітів і довіреностей, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 № 419 «Про порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених» (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 6 липня 2006 р. № 940), встановлено, що посвідчувати довіреності, що прирівнюються до нотаріально посвідчених (далі - заповіти і довіреності), відповідно до статей 245 і 1252 Цивільного кодексу України та статті 40 Закону України «Про нотаріат», мають право такі посадові, службові особи:

уповноважені посадові особи органів місцевого самоврядування - довіреності осіб, які проживають у населених пунктах, де немає нотаріусів;

начальники госпіталів, санаторіїв, інших військово-лікувальних закладів, їх заступники з медичної частини, старші або чергові лікарі - довіреності військовослужбовців або інших осіб, що перебувають на лікуванні в таких закладах;

командири (начальники) військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів - заповіти і довіреності військовослужбовців, а в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріуса чи посадової особи органу місцевого самоврядування, що вчиняють нотаріальні дії, - довіреності працівників, членів їх сімей і членів сімей військовослужбовців;

начальники установ виконання покарань та слідчих ізоляторів - довіреності осіб, що тримаються в таких установах.

III - Наймачі (орендарі) житла державної або комунальної власності

Згідно зі статтею 810 Цивільного кодексу України за договором найму (оренди) житла одна сторона - власник житла (наймодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (наймачеві) житло для проживання у ньому на певний строк за плату.

Підстави, умови, порядок укладення та припинення договору найму житла, що є об'єктом права державної або комунальної власності, встановлюються законом.

Так відповідно до положень статті 61 Житлового кодексу УРСР користування жилим приміщенням (будинками, квартирами) державної і комунальної власності здійснюється відповідно до договору найму жилого приміщення. Договір найму таких жилих приміщень укладається в письмовій формі на підставі ордеру на жиле приміщення, виданого громадянинові.

Тож підтвердженням проживання особи на умовах найму є договір найму жилого приміщення (між наймачем та органом, уповноваженим управляти відповідно державним або комунальним майном) та/або ордер на жиле приміщення, виданий на ім'я громадянина.

IV - Спадкоємці, які прийняли спадщину

Відповідно до положень Цивільного кодексу України (далі - Кодекс) спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Спадкоємець за заповітом чи за законом має право прийняти спадщину або не прийняти її.

Згідно зі статтями 1268 і 1269 Кодексу спадкоємець, який бажає прийняти спадщину має подати нотаріусу або в сільських населених пунктах - уповноважений на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини.

При цьому спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 Кодексу, він не заявив про відмову від неї.

Дійсно статтею 1297 Кодексу встановлено обов'язок спадкоємця звернутися за свідоцтвом про право на спадщину. А саме визначено, що спадкоємець, який прийняв спадщину, у складі якої є майно та/або майнові права, які обтяжені, та/або нерухоме майно та інше майно, щодо якого здійснюється державна реєстрація, зобов'язаний звернутися до нотаріуса або в сільських населених пунктах - до уповноваженої на це посадової особи відповідного органу місцевого самоврядування за видачею йому свідоцтва про право на спадщину на таке майно.

Дії щодо видачі такого свідоцтва відповідно до законодавства передбачають здійснення державної реєстрації прав власності на нерухоме майно.

Проте враховуючи, що з початком повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України було повністю або частково припинено функціонування низки державних реєстрів, у тому числі й Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, зокрема у частині вчинення дій з державної реєстрації прав власності на нерухоме майно, зміними, що внесено до постанови КМУ № 333, передбачено, що право на отримання відповідної компенсації мають особи, які прийняли спадщину.

V - Щодо отримання компенсації власником житла за розміщення у ньому внутрішньо переміщених осіб, які є членами його сім'ї

Згідно з положеннями Житлового кодексу УРСР (стаття 150) громадяни, які мають у приватній власності будинок (частину будинку), квартиру, користуються ним (нею) для особистого проживання і проживання членів їх сімей і мають право розпоряджатися цією власністю на свій розсуд: продавати, дарувати, заповідати, здавати в оренду, обмінювати, закладати, укладати інші не заборонені законом угоди.

Згідно зі статтею 3 Сімейного кодексу України (СК України) сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за

батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає.

Окремо слід зазначити, що відповідно до положень глави 16 СК України батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх дітей, зокрема якщо діти продовжують навчання (до досягнення ними 23 років).

Отже, компенсація не надається власникам житла за прихисток членів сім'ї – дружини, чоловіка, їх неповнолітніх дітей, інших членів сім'ї, які спільно проживають та пов'язані спільним побутом (батьки, повнолітні діти, тощо).

Крок 2. Процедура реєстрації для подальшого отримання компенсації витрат за розміщених внутрішньо переміщених осіб

Особа, яка бажає тимчасово надати прихисток внутрішньо переміщеним особам (далі - ВПО) може звернутись до місцевої влади або самостійно розмістити на веб-ресурсі «Прихисток» інформацію про наявне жиле приміщення. *Надання такої інформації до органів місцевого самоврядування або на комунікативний майданчик «Прихисток» не обов'язкове та не вплине на отримання компенсації, однак створить умови тисячам людям, які евакуюються швидко знайти житло.*

Не пізніше, ніж протягом наступного робочого дня після розміщення ВПО в житловому приміщенні необхідно в довільній формі скласти заяву, у якій зазначити прізвище, ім'я та по батькові кожної з розміщених осіб та подати її до органу місцевого самоврядування. Це можна зробити особисто, прийшовши до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради, районної в м. Києві держадміністрації, відповідної військової адміністрації або відправити документи на їх офіційну електронну адресу.

Особи, що розмістили ВПО зобов'язані також в день припинення їх розміщення або зміни їх кількості подати за обраним вище способом в довільній формі заяву з інформацією про зміну переліку осіб, розміщених у жиллому приміщенні, з зазначенням можливості у подальшому розміщувати ВПО у цьому жиллому приміщенні.

Відповідний виконавчий орган вносить зміни до реєстру жилих приміщень, доступних для безоплатного розміщення ВПО у відповідній адміністративно-територіальній одиниці та/або громаді.

З урахуванням наведених змін, забезпечено можливість отримання компенсації власниками житлових приміщень, які виїхали за межі міста розташування житла (закордон) та бажають надати прихисток для ВПО, однак не можуть фізично подати заяви до виконавчих органів за місцем розташування жилого приміщення для реєстрації у соціальному проєкті.

Крок 3. Прийняття заяв виконавчим органом та приклад розрахунку людино-днів для виплати компенсації витрат

Для того, щоб отримати компенсацію особа, що розмістила ВПО не пізніше **п'яти** днів з дня закінчення звітного місяця подає до органу місцевого самоврядування за місцем розташування жилого приміщення особисто в паперовій

формі або в електронному вигляді на офіційну електронну адресу заяву за формою згідно з додатком 1 до Порядку.

У разі подання заяви в паперовій формі особа, що розмістила внутрішньо переміщених осіб, пред'являє:

документ, який посвідчує його особу;

документ, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням, або документ, що підтверджує повноваження представника власника.

У разі подання заяви в електронній формі до такої заяви додаються електронні копії (фотокопії):

документа, який посвідчує особу, що розмістила внутрішньо переміщених осіб;

документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням, або документа, що підтверджує повноваження представника власника.

Сума компенсації розраховується з урахуванням кількості днів, протягом яких жила приміщення надавалося для розміщення ВПО (далі - людино-день), з дня її розміщення, але не раніше дати взяття на облік внутрішньо переміщених осіб відповідним органом або через Портал Дія.

Кількість людино-днів визначається шляхом додавання кількості внутрішньо переміщених осіб, які проживали у жиллому приміщенні власника, в кожний день місяця.

Сума компенсації за кожен людино-день визначається на рівні 14,77 гривні.

Загальна сума компенсації власнику жилого приміщення визначається шляхом визначення добутку загальної кількості людино-днів на суму компенсації за кожен людино-день.

Наприклад:

особа розмістила 2 ВПО і надавала прихисток протягом 30 календарних днів, виплати будуть становити: $14,77 \text{ грн} \times 2 \times 30 = 886,20 \text{ грн}$

особа розмістила ВПО 15 березня, подали заяву про розміщення 25 березня, то отримати компенсацію у березні можна лише за період з 24 по 31 березня. Або, якщо переселенців розмістили 25 березня, а вони отримали довідку ВПО 28 березня, то компенсація буде здійснюватися з 28 березня.

Пам'ятайте, що для отримання компенсації необхідно обов'язково подати заяву при заселенні ВПО і щомісяця подавати заяву на виплату.

Крок 4. Процедура розгляду заяв та проведення перевірки наведених у заяві відомостей

Відповідний виконавчий орган розпочинає розгляд заяв, який триває п'ять робочих днів. Перебіг цих днів слід рахувати з наступного дня отримання такої заяви.

Під час розгляду заяв, працівникам відповідних виконавчих органів слід звернути увагу на ті, що містять інформацію про розміщення чотирьох і більше

ВПО, а також осіб з інвалідністю, осіб старше шістдесяти років, матерів одначок, членів багатодітних сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, інших вразливих груп населення (*це внутрішньо переміщені особи, які потрапили у складні життєві обставини не внаслідок внутрішнього переміщення, а внаслідок хвороби, чи інших чинників*). Такі заяви формуються в окремий перелік по формі згідно з додатком 2 до Порядку, з метою компенсації витрат за рахунок коштів міжнародних організацій, благодійних організацій та громадських об'єднань.

Протягом строку розгляду заяви уповноважені особи проводять перевірку наведених у заяві даних, у разі потреби з відвідуванням місця проживання ВПО, або наприклад, *шляхом телефонного опитування ВПО, з метою підтвердження інформації вказаної у заяві, а також перевірки факту такого розміщення, його безоплатності, кількості розміщених осіб та умов їх проживання*. Крім цього здійснюють перевірку поданих паперових та електронних документів (*надання копії вказаних документів виконавчим органом не вимагається*).

Підтвердити соціальний статус особа може пред'явивши відповідні документи, які підтверджують її приналежність до вразливих груп населення, зокрема довідки з медичних установ, органів державної влади, зокрема соціальних органів, відповідні посвідчення тощо.

У разі коли за результатами перевірки встановлено факт надання у заяві недостовірної інформації, орган місцевого самоврядування приймає рішення про відмову у виплаті компенсації.

Крок 5. Узагальнення наданих у заявах інформації у переліки та визначення обсягу та джерел компенсації витрат

За результатами перевірки відповідний виконавчий орган, держадміністрації узагальнюють надану у заявах інформацію у переліки згідно з додатками 2 та 3 до Порядку (далі - переліки) визначають обсяг та джерело компенсації витрат особам, що розмістили ВПО, та подають переліки до відповідної обласної військової адміністрації, Київської міської військової адміністрації до **12 числа місяця**, що настає за звітним.

Так, компенсація особам, що розмістили чотирьох і більше внутрішньо переміщених осіб, а також осіб з інвалідністю, осіб старше шістдесяти років, матерів одначок, членів багатодітних сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, інших вразливих груп населення, здійснюється за рахунок наявних коштів міжнародних організацій, а також благодійних організацій та громадських об'єднань в рамках домовленостей, узгоджених з Мінрегіоном і узагальнюється у переліки відповідно до додатку 2 до Порядку.

Згідно наданих Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) рекомендацій в рамках домовленостей, узгоджених з Мінрегіоном, пропонується розглядати приймаючі домогосподарства, які надають житло наступним категоріям ВПО:

1. Домогосподарства ВПО з трьома і більше дітьми;
2. Домогосподарства ВПО, очолювані однією особою, зокрема, мамою чи татом, бабусею чи дідусем, іншим родичем, які мають на утриманні одну чи більше осіб, які не можуть самотійно піклуватися про себе, в тому числі дітей або членів родини старшого віку;
3. ВПО - одинокі особи старшого віку або домогосподарства, які складаються виключно з осіб старшого віку (60+);
4. Домогосподарства ВПО з однією чи більше особами з особливими потребами, зокрема з інвалідністю або хронічними захворюваннями;
5. Домогосподарства ВПО, що належать до етнічних меншин (зокрема, ромської етнічної меншини);
6. Діти без супроводу або діти, які втратили зв'язок з родиною, та які перебувають під наглядом відповідних служб із захисту дітей в приймаючій громаді;

Під «домогосподарством» мається на увазі ВПО, які проживають спільно. Наприклад, для пункту 1 дві жінки, які не є родичами, однак які спільно мають на вихованні трьох і більше дітей молодше 18 років, які обирають проживати разом та шукають спільного прихистку, можуть розглядатися як «домогосподарство».

Для цілей цього порядку в розумінні УВКБ ООН «одинокий» (або «очолюваний однією особою») не є правовим терміном, а означає «одинокий під час переміщення» (наприклад, без другого з подружжя, без партнера в цивільному шлюбі, через втрату зв'язку (особа зникла безвісти, немає інформації про точне місце перебування тощо), або один з подружжя мобілізований, перебуває за кордоном тощо).

Беручи до уваги рекомендації УВКБ ООН, у разі отримання виконавчим органом заяви із зазначенням розміщення домогосподарств ВПО, що має представника однієї з вищевказаних категорій, пропонується формувати такі заяви у перелік згідно з додатком 2 до Порядку.

Інформація з інших заяв, в яких зазначається про розміщення від однієї до трьох ВПО без зазначення їх соціального статусу або приналежність до вразливої групи населення узагальнюється у перелік згідно з додатком 3 до Порядку.

За результатами узагальнення переліків вони надсилаються до відповідних обласних військових адміністрацій, а в м. Києві до Київської міської військової адміністрації.

Обласні військові адміністрації, Київська міська військова адміністрація протягом п'яти робочих днів після отримання переліків від виконавчих органів та держадміністрацій надсилають узагальнену інформацію за формою згідно з додатком 4 до Порядку до Мінрегіону для опрацювання питання виділення фінансування із зазначенням інформації щодо виділення коштів з відповідного бюджету (джерела), та за формою згідно з додатком 5 до Переліку до відповідної міжнародної організації, благодійної організації та громадського об'єднання для здійснення компенсації за рахунок їх коштів.

Мінрегіон узагальнює інформацію, подану обласними військовими адміністраціями, Київською міською військовою адміністрацією та готує проект рішення Кабінету Міністрів України про виділення коштів з державного бюджету (зокрема резервного фонду бюджету).

Міжнародні організації, благодійні організації та громадські об'єднання, за результатами опрацювання отриманої від обласних військових адміністрацій, Київської міської військової адміністрації інформації, здійснюють виплату компенсації особам, що розмістили внутрішньо переміщених осіб, та інформують відповідні обласні військові адміністрації, Київську міську військову адміністрацію та Мінрегіон, про обсяги здійснення такої виплати.

Компенсація особам, що розмістили внутрішньо переміщених осіб, виплачується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів (зокрема, резервного фонду бюджету), коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, іноземних держав та міжнародних організацій у вигляді благодійної, гуманітарної та матеріальної допомоги, а також добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та громадських об'єднань, інших не заборонених законодавством джерел у безготівковій формі за зазначеними у заяві банківськими реквізитами до кінця місяця з дня закінчення звітного місяця за умови відсутності заборгованості за житлово-комунальні послуги.

Виконавчі органи не зобов'язані вимагати підтверджуючих документів про факт відсутності заборгованості за житлово-комунальні послуги, у зв'язку із тим, що особа, що розмістила внутрішньо переміщених осіб, підтверджує це своїм підписом, який проставляється у заяві про отримання компенсації (додаток 1 до Порядку).

За відсутності коштів міжнародних організацій, а також благодійних організацій та громадських об'єднань, компенсація особам, що розмістили чотирьох і більше внутрішньо переміщених осіб, а також осіб з інвалідністю, осіб старше шістдесяти років, матерів одиначок, членів багатодітних сімей, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, інших вразливих груп населення, здійснюється за рахунок інших передбачених цим Порядком джерел.
